

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Администрация Пий-Хемского кожуун

МБОУ Уюкская СОШ

РАССМОТРЕНО

на заседании ШМО

Корчагина Н.А.

Протокол №1 от «29»
августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по
УВР

Кузовлева О.П.

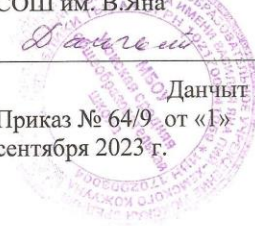
от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор МБОУ Уюкской
СОШ им. В.Яна

Данчыг А.С.
Приказ № 64/9 от «1»
сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 10-11 классов

с. Уюк -2023

«ТЫВА ДЫЛ» ЭРТЕМИН ӨӨРЕНГЕНИНИҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

Кол школаның доозукчуларының тыва дылдың программазын шингээдип алгаш, чедип алыр бот-тускайлаң түннелдеринге дараазында чүүлдер хамааржыр:

1) кижиниң интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы салым-чаяанын база мөзү-бүдүш шынарларын сайзырадырынга төрөөн дылының чугулазын медресе билири, уругларның билиг чедип алырынга ук дылдың ужур-утказын тодарадып, ону тыва чоннуң ыдыктыг, үнелиг эртинелериниң бирээзи деп билири;

2) тыва дылдың эстетиктиг үнелик медресе билири; төрөөн дылынга ынак болгаш ону хүндүлөп, ол дээш чоргаарланыры; ону национал культураның кезээ кылдыр билип, арыг эдилээри;

3) дылдың байлак сөс курлавырын болгаш грамматиктиг аргаларын бодунуң бодалдарын болгаш сагыш-сеткилин хостуг илередирде четче ажыглап шыдаары; бодунуң чугаа-домаан хайгаарап, сайзырадып, экижидеринче чүткүлдүг болуру.

Метапредметтиг түңнелдеринге (предметтен дашкаар азы ооң-биле чергелештир билип алып харылзашкак чүүлдери) дараазында чүүлдер хамааржыр (5-9, 10-11 класстарга):

1) Чугаа чорудулгазының бүгү-ле хевирлерин ажыглап билири:

Дыңнаары болгаш номчууру:

- бижимел болгаш аас медээниң утказын шын билип алыры (чугааның утказы, сөзүглелдин темазы, кол утказы; кол болгаш немелде медээ);

- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин номчулганың янзы-бүрү хевирлеринге (сөзүглелден херек информацияны дилеп-тып номчууру (поисковый вид), чүгүртү азы улуг-каралап номчууру (просмотровый), таныжып номчууру (ознакомительный вид), шинчилел-сайгарылгалыг номчууру (изучающий вид)) таарыштыр ажыглап билири;

- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин шын дыңнап билири; дыңнаарының янзы-бүрү хевирлерин (бир кижиниң тайылбыр чугаазындан болгаш аудио-, видеотехникадан сөзүглелдин кайы-бир кезээн шилип алгаш дыңнаары, сөзүглелдин кыска утказы-биле таныжары болгаш ону тодазы-биле дыңнаары) ажыглап билири;

- информация ап болур чүүлдерден, ооң иштинде өөредиглиг компакт-дискилерден, Интернет четкизинден; янзы-бүрү словарьлардан тайылбыр номнардан (справочниктер) болгаш электроннуг шыгжамырлардан медээлерни тып билири;

- бердинген темага материалдарны тып, системажыдып билири; херек медээлерни боду тып билири; медээлерни чаартып азы ол-ла хевээр дамчыдып билири;

- сөзүглелдерниң утка, стилистика талазы-биле онзагайларын болгаш ажыглаан аргаларының аайы-биле дүүштүрүп болгаш деңнеп билири;

Чугаалаары болгаш бижиири:

- кылыр дээн ажыл-херээниң сорулгаларын (хууда болгаш эштери-биле) тодазы-биле билип, кандыг-даа ажылды чурум аайы-биле кылып, чедип алган түңнелдерин үнелеп, аас болгаш бижимел чугаага илередип билири;

- дыңнаан азы номчаан сөзүглелиниң утказын даалга езугаар дамчыдып (планны тургузуп, утказын чугаалап, допчулай бижип, үнелел берип) шыдаары;

- сөзүглелдин утказын, кымга хамаарыштырганын, чугааның байдалын барымдаалавышаан, аңгы-аңгы хевирлерге болгаш жанрларга тургузуп шыдаары;

- аас болгаш бижимел чугаага бодунуң бодалын хостуг илередири, сөзүглелдин тургузуунуң негелделерин сагыыры (бодалының ужур-уткалыын, дес-дараалашкаан, харылзаалыын, темага дүүшкээн дээш о.ө.); номчаан, дыңнаан, көргөн чүүлдеринге бодунуң хамаарылгазын шын илередири;

- монологтуң янзы-бүрү хевирлерин (тоожуушкун, чурумал, угаап бодаанышкын болгаш оларны холуй); диалогтуң янзы-бүрү хевирлерин: (хүндүлел аянын илередир диалог (этикетный диалог), айтырыг-хары (диалог-расспрос), чугаалажып орап кижизин чугаа чорударынче кыйгылары (диалог-побуждение), өске кижини-биле бодал солчуру (диалог-обмен мнениями) дээш о.ө.) ажыглап билири;

- амгы тыва литературлуг дылда шын адалганың, лексиканың, грамматиканың кол нормаларын, стиль нормаларын херек кырында ажыглап билири; бижимел чугаага шын бижилгениң, пунктуацияның кол дүрүмнерин сагыыры;

- чугаа этикединиң нормаларын хажытпайн, чугаага киржип шыдаары; чугаа үезинде арын-шырайын болгаш шимчээшкиннерин эптиг болгаш шын алдынары;

- хүн бүрүдө өөренип азы ажыл кылып турар үезинде бодунуң чугаазын хайгаарап билири; чугааның утказының болгаш шын ажыглалының аайы-биле бодунуң дылын үнелеп билири; дылында грамматиктиг болгаш чугаа частырыгларын тып болгаш эдип билири; бодунуң тургусканы сөзүглелин хоюглап азы эдип, =скертип, делгереди билири;

- бодунуң үежилериниң мурнунга улуг эвес дыңнадыг, илеткелди кылып, рефераттың утказын дамчыдып билири; маргылдаалыг, чидиг айтырыгларны бадыткалдарга даянмышаан, шиитпирлеп билири;

2) алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын хүн бүрүде амыдыралга ажыглап билири; төрөөн дылды өске эртемнерге билиг чедип алырының кол чепсээ кылдыр шын ажыглаары; ону өске-даа эртемнерде (даштыкы дыл, орус дыл болгаш чогаал дээш о.ө) дылдың аргаларын сайгарарына ажыглап билири;

3) долгандыр турар улус-биле харылзажып, кандыг-бир ажылды кылып тура, маргылдаалыг, чидиг айтырыглар шиитпирлээрде, эптиг чугаалажып, харылзажып билири; амыдыралчы болгаш ажыл-агыйжы чугаа үезинде чугаа культуразының негелделерин сагыры.

5-9, 10-11 класстарны доозуп тура, доозукчулар дараазында **предметтиг түңнелдерни** чедип алыр:

10 класска:

- Дылдың хевирлериниң дугайында билиглерни (литературлуг дыл, кара чугаа) сөзүглел тургузарына ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны, янзы-бүрү монолог болгаш диалог сөзүглелдерни болгаш кайы-бир жанрга (ушта бижилгелер, допчулай бижири, илеткелдер, дыңнадыглар, үнелелдер, рефераттар, чогаадыглар) сөзүглелдерни тургузуп билири;

- стиль болгаш жанр аайы-биле аас болгаш бижимел сөзүглелдерни тургузары;

- шилип алган профилиниң аайы-биле сөзүглел тургузарда, дылдың уран аргаларын медреселдиг ажыглаары;

- сөзүглел-биле ажылдаарда, номчулганың (дилеп-тывар, көөр, таныжар, шинчилээр дээш о.ө) болгаш дыңнаарының (сөзүглелди долзуу-биле билип алыр, кол утказын билип алыр, херек медээ тып алыр) янзы-бүрү хевирлерин ажыглаары;

- сөзүглелде көскү болгаш чажыт, чугула болгаш чугула эвес медээлерни, тема болгаш кол бодалын барымдаалап сайгарары;

- информация алыр чүүлдерден (массалыг информация чепсектеринден, Интернеттен, аудио-, видеоматериалдардан...) бодунга херек материалдарны уштуп ап, ооң бижимел сөзүглелин тургузуп билири;

- бижимел сөзүглелди медээ дамчыдар өске хевирлерге (Интернетче, аудио-, видеоматериалдарге...) шилчидип билири;

- хөйүнүң мурнунга чугаалаар чүүлүнүң темазын шилип, сорулгазын тодарадып, шын дамчыдып, чугаа культуразын сагып билири;

- чугаа үезинде тыва литературлуг дылдың орфоэпия талазы-биле болгаш лексиктиг, грамматиктиг, стилистиктиг, орфографтыг, пунктуастыг нормаларын сагыры;

- бодунуң болгаш өске кижиниң чугаазын дылдың нормаларына дүгжүп турарының талазы-биле үнелээри;

- аас болгаш бижимел чугааның дылдың нормаларына дүгжүп турарын үнелээри-биле дыл словарьларын болгаш тайылбыр номнарны ажыглаары;

- бердинген сөзүглелде дылдың кезектерин танып, оларның аразында харылзаазын эскерип, деңгелин тодарадып билири;

- янзы-бүрү темаларга аңгы-аңгы авторларның чугаазын (ооң иштинде тыва дылдың байлааның болгаш чаражының, онзагайының дугайында) тайылбырлап билири;

- тыва дылдың болгаш тыва дыл эртемниң сайзыралының болгаш төөгүзүнүң дугайында билири;

- чугаа үезинде өске кижиниң бодалына хамаарыштыр бодунуң чөпшээрешпей азы чөпшээрешпей турарын илередип билири;

- дылдың стилистиктиг курлавырларын үнелеп билири; сөзүглел тургузарда, ооң стилиниң демдектерин чидирбези;

- бердинген сөзүглелге үнелелдерни берип билири.

10-гу класска өөренир темалары:

Дыл дугайында билиг. Тыва дыл – турк дылдарның бирээзи.

Амгы тыва дылдың ажыглаттынып турар хевирлериниң дугайында билиг. Тыва дылдын диалектилеринин бөлүктээшкини.

Лексика болгаш фразеология. Сөс. Сөстүң лексиктиг болгаш грамматиктиг уткалары. Сөстүң дорт, доора, көжүргөн утказы. Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөр.

Сөстөрниң уткалыг харылзааларынын аайы-биле бөлүктери: омоним, синоним, антоним. Омонимнер, оон хевирлери

Лексиканы тывылган угунун аайы-биле бөлүктээри. Ниити түрк лексика. Үлегерлээн лексика. Моол дылдан үлегерлээн сөстөр. Орус дылдан болгаш орус дылды дамчыштыр үлегерлээн сөстөр.

Лексиканы ажыглалынын аайы-биле бөлүктээри. Ховар ажыглалдын сөстери. Эргижирээн сөстөр. Неологизмнер.

Кызыгаарлыг ажыглалдын сөстери. Терминнер болгаш мергежил сөстери (профессионализмнер). Жаргонизмнер. Диалектизмнер. Онзагай ажыглалдыг сөстөр: табу, эвфемизмнер.

Тыва ономастика.

Фразеология. Тыва лексикография

Фонетика, графика, орфоэпия. Ажык болгаш ажык эвес үннерниң бөлүктээшкини

Ажык эвес үннерниң бөлүктээшкини

Ажык үннернин аяннажылгазы (сингармонизм). үннерниң каттыжар ниити дүрүмнери.

Ажык эвес үннерниң сөс иштинге дөмейлежири (ассимиляция). үннерниң чидери болгаш оон түңнелдери.

ь болгаш ь демдектерни хереглээри. Ударение.

Сөс иштинге туружунун аайы-биле үннерниң өскерли бээри. Протеза, эпентеза, эпитеза.

Графика. Алфавит.

Кадыг(ь), чымчак (ь) демдектерни хереглээри. Слог. Тыва дылда слогтуң хевирлери.

Ударение.

Орфоэпия. Сөстү шын көжүрериниң дүрүмү

Наименование раздела	Тема уроков	Номер урока	Домашнее задание
Кирилде	Дыл дугайында билиг. Тыва дыл – турк дылдарның бирээзи	1	Конспект А.7 айт.харыы
	Амгы тыва дылдың ажыглаттынып турар хевирлериниң дугайында билиг. Тыва дылдын диалектилеринин бөлүктээшкени.	2	Конспект
Лексика	Лексика болгаш фразеология. Сөс. Сөстүң лексиктиг болгаш грамматиктиг уткалары. Сөстүң дорт, доора, көжүргөн утказы. Чаңгыс болгаш хэй уткалыг сөстер.	3	Мерг. 12
	Сөстерниң уткалыг харылзааларынын аайы-биле бөлүктери: омоним, синоним, антоним. Омонимнер, оон хевирлери.	4	Мерг. 20
	Лексиканы тывылган угунун аайы-биле бөлүктээри. Ниити түрк лексика. Улегерлээн лексика. Моол дылдан улегерлээн сөстер. Орус дылдан болгаш орус дылды дамчыштыр улегерлээн сөстер.	5	Мерг. 38,40
	Лексиканы ажыглалынын аайы-биле бөлүктээри. Ховар ажыглалдын сөстери. Эргижирээн сөстер. Неологизмнер.	6	Мерг. 48
	Кызыгаарлыг ажыглалдын сөстери. Терминнер болгаш мергежил сөстери (профессионализмнер). Жаргонизмнер. Диалектизмнер. Онзагай ажыглалдыг сөстер: табу, эвфемизмнер.	7	Мерг. 52,53
	Тыва ономастика.	8	Мерг. 64
	Фразеология. Тыва лексикография	9	Мерг. 68
	Хыналда ажыл	10	Катаптаар
Фонетика.Графика. Орфография	Фонетика, графика, орфоэпия.Ажык болгаш ажык эвес үннерниң бөлүктээшкени	11	Фонетиктиг сайгарылга
	ЧСК. Эдертиг	12	Катаптаар
	Ажык эвес үннерниң бөлүктээшкени	13	Фонетиктиг сайгарылга
	Ажык үннернин аяннажылгазы (сингармонизм). үннерниң каттыжар ниити дүрүмнери. Ажык эвес үннерниң сөс иштинге дөмейлежири (ассимиляция). үннерниң чидери болгаш оон түңнелдери.	14	Мерг. 109
	ъ болгаш ь демдектерни хереглээри. Ударение.	15	Дүрүмнер-биле ажыл
	Сөс иштинге туружунуң аайы-биле үннерниң өскерли бээри. Протеза, эпентеза, эпитеза. Графика. Алфавит.	16	Мерг. 121
	Кадыг(ъ),чымчак (ь) демдектерни хереглээри. Слог. Тыва дылда слогтуң хевирлери. Ударение.	17	Мерг. 129

	ЧСК. Хыналда диктант.	18	«Шынчы сөс» чогаадыг
	Орфоэпия. Сөстү шын көжүрериниң дүрүмү	19	Мерг. 132,136
	Кичээл-практикум.	20	ааын 75 айт. харыы.
Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы.	Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы. Сөстерниң уткалыг кезектери (морфемалар). Кожумактарның вариантлыг болуру	21	Мерг. 146,148
	Дөс дугайында билиг. Хевир тургузар кожумактар. Өскертилге кожумактары	22	Тест
	Бот ажил. Сөс тургузуунга сайгарылгалар.	23	
	Сөс чогаадылгазы. Морфологтук арга. Синтаксистиг арга. Хурааңгайлаашкын аргазы.	24	А 85 айт. харыы
	«Сөс чогаадылгазы» деп темага катаптаашкын	25	М-161, 163, 167
	Хыналда ажил	26	Катаптаар
Грамматика. Морфология. Чугаа кезектери.	Грамматика. Морфология. Чугаа кезектери. Тускай чугаа кезектери. Чүве ады. Чүве адының бичеледир, чассыдар хевири. Ч.А өскерлир хевирлери-сан, хамаарылга, падеж.	27	тест173,180, 186 ,189 ,193
	Демдек ады. Сан ады. Ат орну.	28	арын 106, хыналда айтырыглар
	Кылыг сөзү. Кылыг сөзүнүң залогтары, видтери. Причастиелер. Деепричастиелер. Наклонениелер.	29	Мерг. 215
	Тускай чугаа кезектери. ЧСК. Тест	30	Катаптаар
	Частырыглар-биле ажил. Наречие. Дузалал чугаа кезектери. Эдеринчилер.	31	Катаптаар
	Артынчылар. Эвилелдер, эвилелзиг сөстер .Аян (алгы) сөзү	32	Мерг. 221
	Ниити катаптаашкын.	33-35	чайгы катаптаашкын
	Түңнел кичээл	36	

Наименование раздела	Тема уроков	Номер урока	Домашнее задание
Кирилде	Тыва дылдың амгы үеде сайзыралы.	1	Тыва дыл дугайында немелде материал чыыр.
Орфография	Шын бижилгениң берге таварылгалары	2	Чогаадыкчы ажыл. «Дүрүмнер»
	Шын бижилгениң берге таварылгалары	3	Мерг. 31.
	Тыва орфографияның үндезиннери.	4	Чогаадыкчы диктант тургузар
	Хыналда диктант	5	Шын бижилгениң дүрүмнерин катаптаар.
	Частырыглар-биле ажыл	6	
	Дефистеп бижиир нарын сөстөр	7	Мерг. 34
	Тест	8	Катаптаар.
Синтаксис	Сөс каттыжыышкыны	9	Мерг. 36
	Сөс каттыжыышкыны болгаш домак	10	Синтаксистиг сайгарылга
	Бөдүүн домак.	11	Мерг. 44
	Домактың чугула болгаш ийиги черге кежигүннери	12	Синтаксистиг сайгарылга
	Домактың чугула болгаш ийиги черге кежигүннери	13	Синтаксистиг сайгарылга
	Бөдүүн домактарның янзылары	14	Чурук-биле ажыл
	Грамматиктиг чогаадыг. Бодуун домак деп чул?	15	
	Грамматиктиг чогаадыгны бижири	16	
	Частырыглар-биле ажыл	17	
	Нарынчылтынган домактар	18	Бердинген домактарны нарынчыдар
	Сөзүглел-биле ажыл	19	Синтаксистиг сайгарылга
	Нарын домак	20	Синтаксистиг сайгарылга
	Чагырышкан нарын домак.	21	Синтаксистиг сайгарылга
	Нарын синтаксистиг конструкция	22	Синтаксистиг сайгарылга
	Грамматиктиг чогаадыг. Нарын домак деп чул?	23	Синтаксистиг сайгарылга
	Грамматиктиг чогаадыгны бижири	24	
	Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар	25	Схемалар-биле домактар чогаадыр
	Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар	26	Схемалар-биле домактар чогаадыр
	Пунктуация	27	Кыска чогаадыг бижиир
Сөзүглел	Сөзүглел дугайында билиг	28	Дүрүм арын 241 Сөзүглелдер-биле ажыл
	Сөзүглел	29	Арын 243
	Абзац	30	Сөзүглел-биле ажыл

	Абзац	31	Сөзүглел-биле ажыл
	Бижимел чугааның янзылары	32	Ар. 245, 247 дүрүмнер өөренир
	Бижимел чугааның янзылары	33	Мерг. 101
	Бот ажыл	34	Катаптаар.
	Частырыглар-биле ажыл	35	
	Аннотация болгаш рецензия тургузары	36	Рецензия бижиир.